

Дзюблюк Олександр Валерійович

д.е.н., професор кафедри банківської справи,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

Прийдун Любов Мирославівна

викладач кафедри банківської справи,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АКТИВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація

В статті проаналізовані проблеми, які перешкоджають банкам нарощувати обсяги кредитування виробничого сектору. Розглянуті перспективи й запропоновані шляхи активізації банківського кредитування реального сектору економіки.

Ключові слова: банки, банківське кредитування, реальний сектор, державні гарантії.

Постановка проблеми. Фінансовий та реальний сектори являють собою діалектичне поєднання, існування яких не можливе один без одного. Водночас, не зважаючи на важливість такої взаємодії, докризова модель її організації була орієнтована на ізоляцію реального сектору від фінансового, тоді коли функціонування країни в посткризовий період змусило кардинально змістити акценти, адже для подальшого ефективного розвитку економіки держави виникла необхідність у врахуванні потреб реального виробництва. Оскільки однією з основних складових фінансового сектору виступає банківський, то саме він покликаний взяти активну участь у відновленні діяльності та функціонування виробництва, розвиток якого дозволить забезпечити економічне зростання України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо стимулювання економічного розвитку держави через активізацію банківського кредитування в достатній мірі висвітлені в працях як вітчизняних, так і іноземних науковців. Так, Г.Карамашева, А.Новікова аналізують проблематику кредитування малого та середнього бізнесу в умовах посткризового стану економіки [2]; А.Степаненко, І.Чамара досліджують інтеграцію національної банківської

системи з реальним сектором економіки [7]; С.Кривенко, Т.Процик визначають ефективний фінансовий механізм інвестиційно-інноваційного розвитку в Україні [5]; Д.Петросян розглядає особливості корпоративного кредитування в умовах фінансової кризи [6]. Разом з тим, не вирішеними частинами проблеми залишаються питання щодо вдосконалення кредитної взаємодії банків із реальним сектором економіки, як основи економічного зростання країни.

Метою статті є аналіз та дослідження можливих шляхів оптимізації взаємодії банківського та реального секторів економіки.

Основні результати дослідження. Ще Ф. Енгельс стверджував, що: «як тільки торгівля грошима відділяється від торгівлі товарами, вона набуває свій власний розвиток, має особливі закони та фази, які визначаються її власною природою. Коли ж на додачу до цього торгівля грошима в своєму подальшому розвитку розширюється до торгівлі цінними паперами - причому ці цінні папери складаються не тільки з державних паперів, але й акції промислових й транспортних підприємств, то торгівля грошима завойовує пряме панування над частиною виробництва, яке в загальному і цілому панує над нею» [1, с. 415-417].

Відзначимо, що кредитна діяльність комерційних банків безпосередньо впливає на розвиток підприємницької діяльності господарюючих суб'єктів, підвищення фінансових та виробничих показників яких зумовлює зростання ефективності функціонування банківських установ, оскільки, через покращення кредитоспроможності позичальників зменшується частка проблемних позик в структурі кредитного портфелю та рівень кредитного ризику. Разом з тим, якщо проходить цілеспрямований розвиток як виробничого так і банківського секторів, то активізується й економічне зростання держави (Рис.1).

За умови значних процентних ставок за кредитами (25-30%), що вимагає відповідного забезпечення прибутковості позичальників задля можливості їх погашення, а також через брак інвестиційних коштів та їх вкладення в основний та оборотний капітал, відбувається зниження виробничої діяльності реального сектора що призводить до зменшення рівня ВВП та уповільнення

економічного зростання. Саме тому, в сучасних умовах, першочергового значення набуває питання зниження ціни кредиту для реального сектору чого не можливо забезпечити лише зусиллями регулятора, котрий не може надавати кредитні ресурси за ціною, нижчою за ринкову.

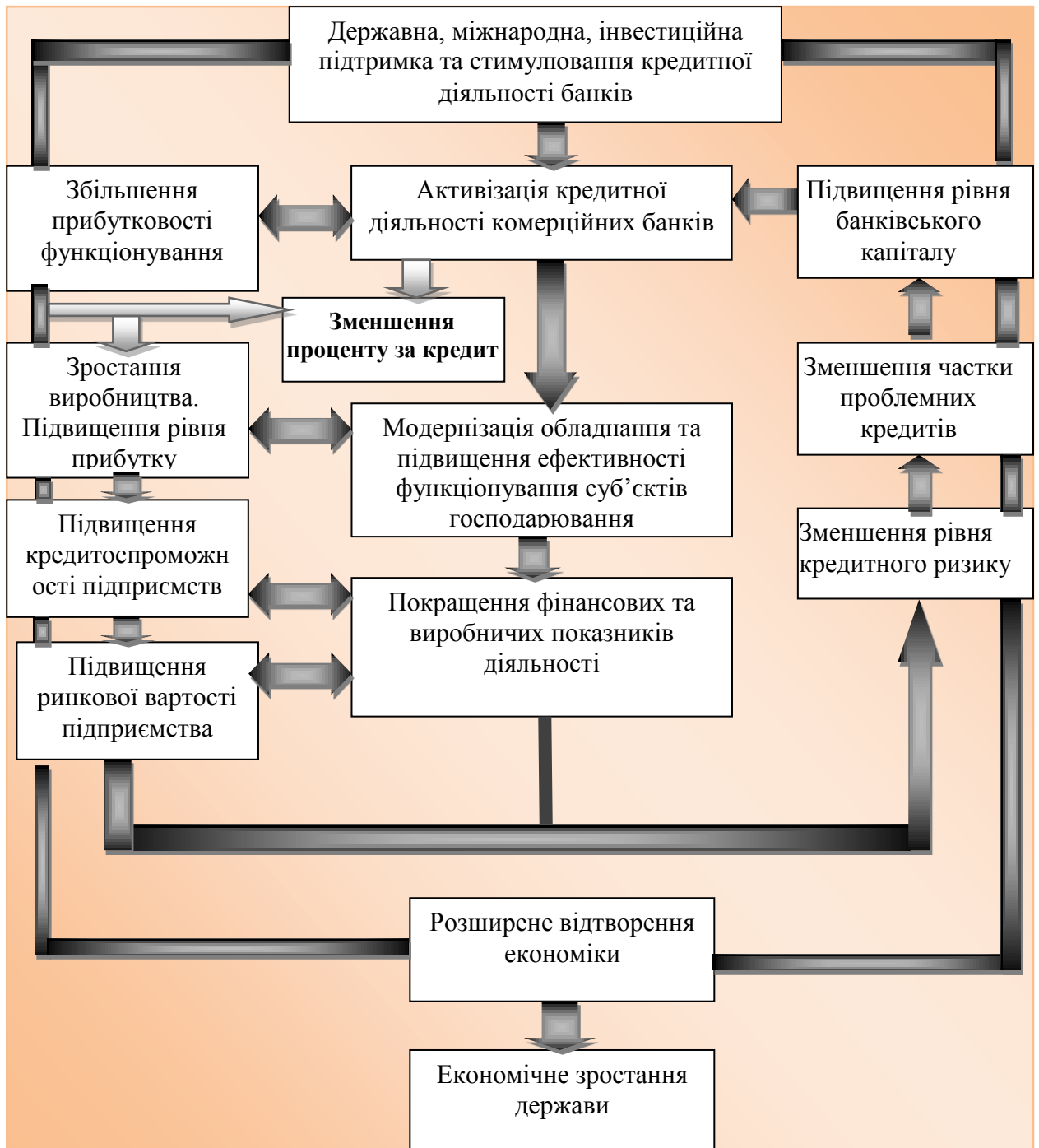

Рис. 1. Вплив активізації кредитної діяльності банків на економічний розвиток держави.

Слід зазначити, що Закон України «Про Національний банк України» забороняє НБУ компенсувати банкам витрати, пов'язані із зміною відсоткової

ставки за будь-якими кредитами суб'єктам господарювання, а також здійснювати рефінансування під окремі державні програми [4]. Відповідно, подальша ефективна діяльність банківських установ не можлива без тісної взаємодії всіх учасників фінансово-кредитного ринку, починаючи від позичальників та банків, закінчуючи НБУ і державою [6, с. 18].

Отже, кредити, спрямовані в реальний сектор, сприяють розвитку виробництва, адже направляються на модернізацію обладнання та інновації, що підвищує прибутки підприємства, які виступають джерелом платежів за позицію. Водночас, в Україні, як і в усьому світі, до недавнього часу спостерігалась парадоксальна ситуація - дохід за фінансовими інструментами значно перевищував доходи в інших сферах, відтак, фінансові ресурси з виробничого сектору переміщались в зону підвищеної прибутковості.

Проте, слід відмітити, що кредитування банками реального сектору економіки було та є на даний час обмеженим через відсутність стимулів до такої діяльності, адже вкладення коштів у виробництво є не лише менш прибутковим, в порівнянні із іншими секторами, але й більш ризикованим. Крім того, низький рівень капіталізації банків та їх незабезпеченість довгостроковими ресурсами, значні ризики кредитування, відсутність механізму субсидювання процентів за такими кредитами, недосконалість законодавчої бази, непрозорість фінансової звітності підприємств, що не дозволяє диверсифікувати ризики, є тими перешкодами, що стримують розвиток кредитування реального сектору в Україні [7, с. 8].

З іншої сторони, через високі ставки по банківських кредитах, позичальники не в змозі залучити інвестиційні кошти на прийнятних для них умовах та повернути позику. Крім того, більшість вітчизняних підприємств, діяльність яких відноситься до пріоритетних галузей, є неконкурентоспроможними порівняно із іноземними виробниками. Відтак, оновлення та технічне переозброєння підприємств реального сектору економіки в умовах браку власних коштів і низькій рентабельності, в значній мірі стримується також через дефіцит фінансово доступних інвестиційних ресурсів.

Адже для того, щоб здійснювати довгострокове кредитування, банки повинні володіти відповідними строковими ресурсами. Проте, на даний час, депозити здебільшого залучаються термінами від 1 місяця до 1 року, а банківські установи обмежені у можливості нарощувати власний капітал внутрішніми джерелами (рефінансування прибутку), тому для активізації кредитної діяльності їм необхідні зовнішні надходження. Можливим варіантом є вихід на міжнародні ринки капіталів, проте це не під силу більшості банківських установ через відсутність відповідного кредитного рейтингу. В таких умовах необхідне використання коштів міжнародних фінансових організацій [5, с. 120].

Також досить суттєву роль відіграє й законодавча база. До прикладу, відповідно до новоприйнятого Податкового кодексу [3], для суб'єктів господарювання є можливість отримувати податкові канікули на термін до 5 років, що дозволить підприємствам вчасно розраховуватись з банками через ефективніший розвиток та більшу прибутковість своєї діяльності, що, відповідно, знизить кредитний ризик для банківських установ та стимулюватиме їх до ефективнішого використання фінансових ресурсів. Зниження податку з прибутку також зумовить тіснішу взаємовигідну співпрацю між підприємницьким, банківським та державним секторами.

Відтак, вкрай необхідною є всебічна підтримка держави в створенні механізму стимулювання банків щодо вкладення коштів в реальний сектор через вдосконалення нормативно-правової бази в частині, що стосуються умов взаємодії банківських установ із виробничим сектором (Рис.2), а також закладення більш вигідних умов такої взаємодії в порівнянні з іншими секторами, зокрема на дотаційній чи привілейованій основі (запровадження нижчих регулятивних вимог до діяльності банків, звільнення від оподаткування коштів, які спрямовані на розвиток виробництва). Також з метою зниження кредитного ризику комерційних банків, необхідно було б розробити механізм забезпечення таких кредитів за рахунок державних коштів (державні гарантії повернення позикових ресурсів) [2, с. 58]. В даному контексті доцільне

створення державної страхової компанії, яка б тісно співпрацювала з банківськими установами, що здійснюють кредитування реального сектору.

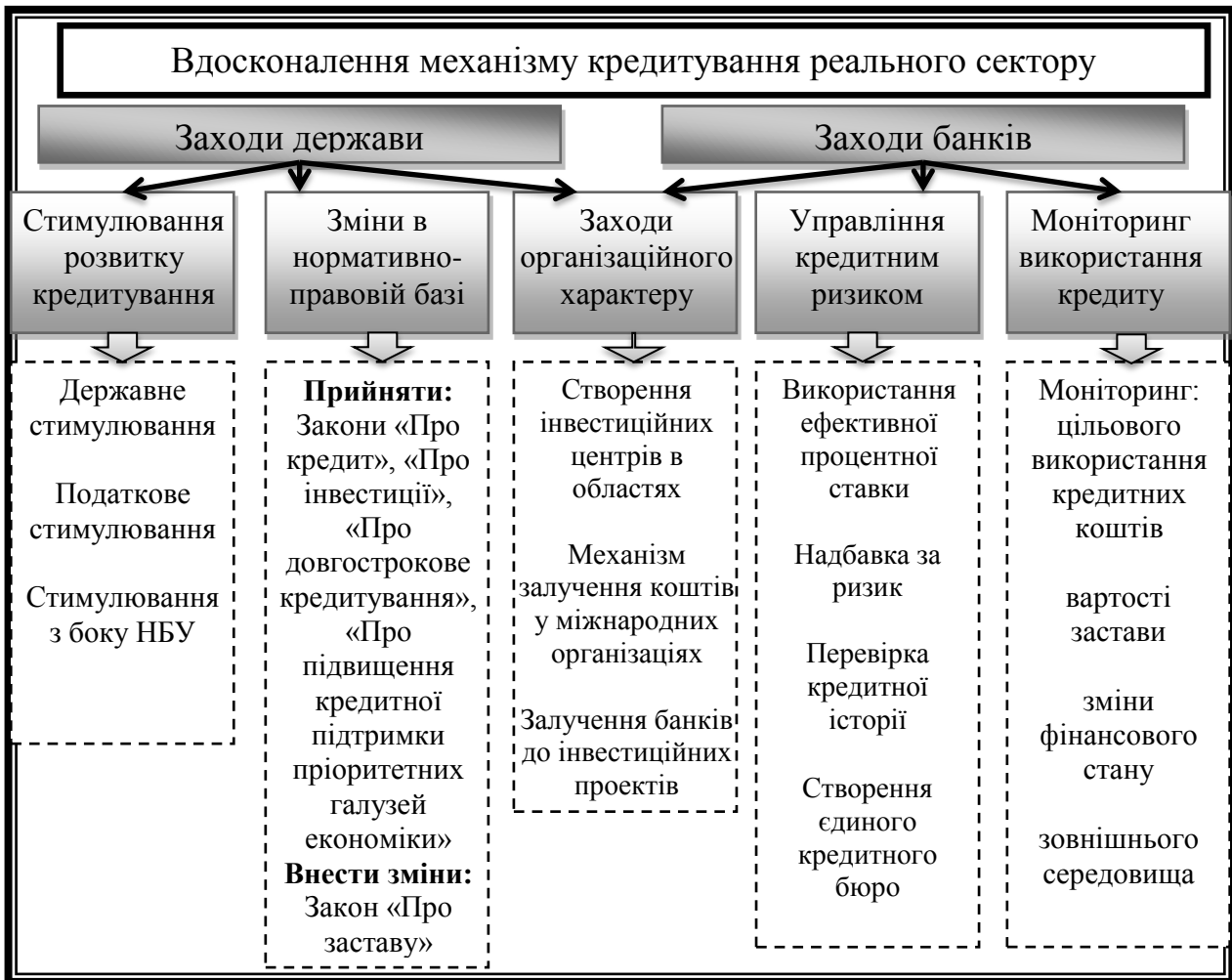

Рис. 2. Шляхи вдосконалення кредитування реального сектору економіки.

Іншим варіантом є створення проміжної фінансової установи між першим та другим рівнями банківської системи, що за рахунок державних коштів сприятиме кредитуванню пріоритетних галузей економіки, не створюючи, при цьому, конкуренцію банкам. За таких умов, держава визначатиме пріоритетні галузі розвитку, фінансові установи розроблятимуть механізми та інструменти кредитного регулювання за рахунок бюджетних коштів, а банки виступатимуть виконавцями замовлення. Така взаємодія надасть можливість ефективно розподіляти кредитні ресурси та перерозподіляти ризики кредитування.

Особливою складовою стимулювання кредитної активності банків повинна також стати взаємозумовленість комерційного кредитування та

кредитного регулювання НБУ, зокрема, регулятор повинен активізувати структурну перебудову економіки країни в контексті розвитку інноваційно-інвестиційних процесів не стимулюючи, при цьому, інфляційних явищ. Дане завдання можливо вирішити за допомогою інвестиційних кредитів. В даному контексті цікавий досвід Китаю, в якому банки розвитку через механізм рефінансування центрального банку спрямовували кошти на структурну перебудову країни через запровадження новітніх технологій у виробничі процеси та модернізацію устаткування підприємств [5, с. 116].

Отже, підсумовуючи, можемо констатувати, що подальший ефективний розвиток держави не можливий без розвитку реального сектору економіки, куди пріоритетно мають бути спрямовані фінансові ресурси комерційних банків. Забезпечення цього завдання повинне здійснюватись у тісній взаємодії всіх учасників фінансово-кредитного ринку – позичальників, банків, НБУ і держави. Відтак, для подолання кризового спаду, забезпечення стійкого економічного зростання і реструктуризації всієї економіки на сучасній технологічній основі, необхідні узгоджені і скоординовані дії промислового, фінансового, торговельного, страхового секторів, які сьогодні функціонують ізольовано один від одного. Тому пріоритетним напрямком посилення їх функціональних взаємозв'язків є підвищення ефективності державного управління і ролі держави в процесі такої модернізації, яка повинна сприяти підвищенню взаємодії реального та банківських секторів на основі:

- створення умов, які б зацікавили банківські установи в кредитуванні підприємств реального сектору та сприяли, водночас, зниженню ризиковості здійснення таких операцій;

- забезпечення належного правового та економічного середовища, яке б сприяло захисту інтересів кредиторів та позичальників в процесі кредитування та перехресному обслуговуванні клієнтів;

- покращення доступу банків до інформації, необхідної для оцінки реального фінансового стану клієнта та управління його грошовими потоками,

завдяки чому банківські установи матимуть змогу контролювати та, в разі необхідності, регулювати діяльність позичальників;

- впровадження ефективного механізму контактів між інститутами управління фінансовими і кредитними відносинами, що повинне забезпечити збалансованість їх інтересів, задач і принципів та зорієнтувати на спільну спрямованість досягнення стабільного економічного розвитку України.

Література

1. Энгельс Ф. Письмо К. Шмидту, Лондон, 27 октября 1890 г. / Ф. Энгельс // Маркс К., Энгельс Ф. Избранные произведения. Соч. 2-е изд. в 3-х т. - Т. 3. - М.: Политиздат, 1980.- С. 415-417

2. Карамашева Г.М. Проблематика кредитування малого та середнього бізнесу в умовах посткризового стану економіки та реформування законодавчої бази України [Текст]/ Г.М.Карамашева, А.Г.Новікова // Часопис економічних реформ : наук.-вироб. журнал. – Луганськ, 2011. – № 1. - С. 54-59.

3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

4. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.99 № 679-XIV. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

5. Процик, Т. В. Формування ефективного фінансового механізму інвестиційно-інноваційного розвитку в Україні: проблеми та перспективи [Текст] / С. В. Кривенко, Т. В. Процик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2008. – Вип 23. - С. 115-123.

6. Петросян Д.Г. Корпоративное кредитование в отечественной банковской систем в условиях финансового кризиса [Текст]/ Д.Г. Петросян// Экономические науки. – 2010.- №8(69). – С. 16-20.

7. Степаненко А, Чамара І. Суть інтеграції національної банківської системи з реальним сектором економіки та форми її реалізації [Текст]// Вісник НБУ. - №3. – 2011. - С. 7-12.